
PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATIAETH DYDD MAWRTH, 17 TACHWEDD 2020

YN

BRESENNOL:

Anne Lloyd Jones (Cadeirydd)

Y Cynghorwyr: Annwen Daniels, Annwen Davies, Anwen Hughes, Judith Humphreys, Eryl Jones-Williams, Cai Larsen, Edgar Wyn Owen, Dewi Owen a Dewi Wyn Roberts.

SWYDDOGION: Geraint Owen (Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol), Vera Jones (Rheolwr Gwasanaethau Democratiaeth ac Iaith), Annes Sion (Arweinydd Tîm Democratiaeth), Natalie Lloyd Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

HEFYD YN BRESENNOL ar gyfer Eitem 9:

Carey Cartwright, Sam Angel a Cara Williams (Tîm Dysgu a Datblygu)

Ar ran y pwyllgor, dymunodd y Cadeirydd estyn ei chydymdeimladau dwys gyda theulu'r Cynghorydd Charles Wyn Jones a fu'n aelod hynod weithgar ar y pwyllgor hwn.

Croesawyd y newyddion bod y Cynghorydd Dylan Bullard wedi ei benodi fel aelod newydd i'r pwyllgor hwn.

1. ETHOL IS GADEIRYDD

PENDERFYNWYD: Ethol y Cynghorydd Dewi Owen yn is-gadeirydd y Pwyllgor hwn am y flwyddyn 2020/21.

2. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriad gan Y Cynghorydd Linda Ann Jones.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

4. MATERION BRYD

Nid oedd mater bryd.

5. COFNODION

Derbyniwyd fod y cofnodion o'r pwyllgor blaenorol yn gywir.

6. CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I AELODAU ETHOLEDIG

Cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaethau Democratiaeth ac Iaith ei hadroddiad gan ofyn am sylwadau gan aelodau'r pwyllgor er mwyn ffurfio ymateb i'r ymgynghoriad erbyn 23ain o Dachwedd.

Rhodddwyd trosolwg o'r cynnydd arfaethedig mewn cyflogau sylfaenol ac uwch gyflogau aelodau etholedig. Nododd os byddai aelodau'n dymuno peidio ei dderbyn y bydd angen iddynt roi nodyn ysgrifenedig yn ôl y drefn arferol.

Tynnwyd sylw at y prif fater i drafod sef y gofid sy'n parhau ynghylch y gyfradd isel o aelodau sy'n hawlio'r ad-daliad tuag at ofal angenrheidiol ar gyfer plant ac oedolion dibynnol. Nododd y Rheolwr Gwasanaethau Democratiaeth ac Iaith bod y gyfradd yn isel ar draws Cymru, ac felly bod gofyn i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaidd drafod dulliau hyrwyddo'r ad-daliad ymysg aelodau.

Nodwyd bod cam eisoes wedi ei gymryd wrth ddiddymu y gofyn blaenorol i gyhoeddi enwau'r sawl oedd yn hawlio'r ad-daliad. Mynegwyd bod y diddymiad yn hybu amrywiaeth mewn democratiaeth yn y gobaith y byddai mwy o bobl o gefndiroedd amrywiol yn sefyll fel cynghorwyr.

Cododd y sylwadau penodol isod o'r drafodaeth:

- Awgrymwyd i dynnu sylw aelodau newydd at yr ad-daliad yn sydyn wedi eu penodiad, ac atgoffa'r aelodau presennol drwy anfon llythyr.
- Trafodwyd y posibilrwydd bod stigma yn gysylltiedig ag hawlio'r ad-daliad, felly bod angen pwysleisio fod y sawl sy'n hawlio yn aros yn anhysbys .
- Nodwyd bod angen normaleiddio hawlio'r ad-daliad drwy ei hyrwyddo ar lefel genedlaethol.
- Codwyd pryder bod aelodau presennol sydd yn gymwys i hawlio ddim yn gwneud hynny, ac awgrymwyd bod angen rhoi apêl allan iddynt ei hawlio.

PENDERFYNIAD

(a) Derbyn yr adroddiad.

(b) Cytunwyd y bydd y Cadeirydd yn ysgrifennu llythyr at yr aelodau yn hyrwyddo'r ad-daliadau mewn ymgais i godi'r niferoedd sy'n hawlio.

7. ABSENOLDEB MABWYSIADU

Yn ymgynghoriad gan Lywodraeth Cymru, cyflwynwyd adroddiad gan Reolwr Gwasanaethau Democratiaeth ac Iaith ar ymestyn hyd absenoldeb mabwysiadu o bythefnos i 26 wythnos.

Nododd y byddai hynny'n sicrhau y byddai aelodau etholedig yn derbyn yr un hawliau a swyddogion. Ategwyd bod yr ymestyniad yma hefyd yn annog amrywiaeth mewn democratiaeth wrth i bobl o gefndiroedd amrywiol weld yr

hyblygrwydd sydd ynghlwm a sefyll fel cynghorydd.

Cododd y sylwadau penodol isod o'r drafodaeth:

- Gofynnwyd am eglurder ynghylch hawliau absenoldeb beichiogrwydd i aelodau, ac mewn ymateb nododd y Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac laith bod y rhain yr un fath i aelodau ag ydynt i Swyddogion.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad.

8. DATBLYGIADAU A CHEFNOGAETH I AELODAU DROS Y CYFNOD COVID AC I'R DYFODOL.

Adroddodd y Rheolwr Gwasanaethau Democratiaeth ac laith ar y datblygiadau a chefnogaeth sydd wedi bod i aelodau yn ystod y cyfnod Covid-19. Dywedodd fod newid mawr wedi wynebu aelodau ynghyd a staff y Cyngor o ganlyniad i Covid-19 a chyfyngiadau ddaeth yn sgil y cyfnod clo. Nodwyd bod gofynion uchel wedi bod ar aelodau yn ystod y cyfnod diweddaraf. Pwysleisiwyd pwysigrwydd hunan les a hunan ofal yn sgil y gofynion yma.

Cyflwynwyd crynodeb gan Arweinydd Tîm Democratiaeth yn amlinellu'r amryw ddatblygiadau sydd wedi bod. Nodwyd bod sawl aelod o staff y tîm wedi trosglwyddo i'r rheng flaen yn ystod y cyfnod clo cyntaf, fodd bynnag erbyn hyn roeddent wedi ail ymuno a'r tîm democratiaeth. Ymhelaethwyd gan nodi bod ffyrdd o weithio'r tîm wedi addasu'n gyfan gwbl er mwyn hwyluso gweithio o bell a chynnal cyfarfodydd a phwyllgorau yn rhithiol.

Wrth ymhelaethu, nododd bod nifer uchel o gyfarfodydd rhithiol wedi digwydd. Cynhaliwyd 28 o bwyllgorau ffurfiol yn y cyfnod hyd ddiwedd Hydref, 30 o gyfarfodydd anffurfiol gydag aelodau etholedig, a 23 o sesiynau hyfforddiant rhithiol gydag aelodau. Yn ogystal ag hynny, nodwyd erbyn hyn bod pob aelod etholedig wedi mynychu cyfarfod rhithiol.

Dywedodd fod ambell i nodyn positif wedi ymddangos ers y datblygiad o gyfarfod yn rhithiol, gan bwysleisio bod presenoldeb aelodau wedi cynyddu ynghyd a'u parodrwydd i gyfarfod.

Rhoddyd mwy o wybodaeth ynghylch trefniadau ar gyfer cyfarfodydd y dyfodol gan y Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol. Soniwyd bod trafodaethau mewnol eisoes wedi bod ar waith a rhannwyd y pwyntiau canlynol ynghylch trefniadau'r dyfodol ar gyfer swyddogion;

- Sefydlwyd rhagdybiaeth ymysg swyddogion y byddant yn cynnal

cyfarfodydd mewnol yn rhithiol yn y dyfodol.

- Cydnabuwyd y bydd rhaid i gyfarfodydd wyneb i wyneb ddigwydd yn achlysurol, er enghraifft ar benodiad swyddogion newydd neu ar gyfer sgwrs anodd.
- Nodwyd fod cyfarfodydd 'hybrid' yn cael eu hystyried yn llai ffafriol am ei fod yn gallu bod yn brofiad eilradd i'r rhai sydd yn ymuno o bell.

Agorwyd y drafodaeth i aelodau'r pwyllgor leisio eu barn ar sefyllfa'r dyfodol i aelodau.

Cododd y sylwadau penodol isod o'r drafodaeth:

- Nodwyd bod angen cael cydbwysedd rhwng cyfarfodydd rhithiol a chorfforol. Awgrymwyd rhoi ystyriaeth i flaenoriaethu pa gyfarfodydd sydd wir angen bod yn digwydd yn gorfforol.
- Awgrymwyd bod angen gosod rheolau ynghylch yr amser mae aelodau yn treulio o flaen sgrin o ganlyniad i gyfarfodydd rhithiol. Nodwyd bod angen trefniadau clir ynghylch amser, osgo, a gosodiad y cyfrifiadur er lles aelodau.
- Canmolwyd y drefn rithiol ymysg aelodau sy'n byw yn bell o Gaernarfon gan eu bod yn arbed amser teithio, yn well i'r amgylchedd ac yn arbed arian costau teithio i'r Cyngor. Dywedwyd bod y drefn rithiol yn caniatáu iddynt gyflawni mwy mewn diwrnod gan nad ydynt yn teithio am gyfnod hir.
- Awgrymwyd bod y drefn rithiol yn hybu amrywiaeth mewn democratiaeth gan ei bod yn haws i bobl sy'n gweithio ymgymryd â dyletswyddau fel aelodau etholedig.
- Diolchwyd i swyddogion am addasu'n arbennig i drefn newydd o weithio a nodwyd eu bod yn ymateb yn sydyn i ymholiadau ac e-byst er eu bod yn gweithio gartref.
- Mynegwyd pryder fod angen i aelodau ystyried pwy sydd yn y cefndir tra bod cyfarfodydd rhithiol ar waith a chofio am ddiogelwch a chyfrinachedd.

PENDERFYNIAD

(a) Derbyn yr adroddiad.

(b) Cytunwyd bod angen trafodaethau pellach ar y ffordd ymlaen wedi i'r aelodau leisio eu barn ar ffurf cyfarfodydd y dyfodol.

9. DARPARIAETH DYSGU A DATBLYGU I AELODAU

Cyflwynodd y Rheolwr Dysgu a Datblygu'r Sefydliad ei adroddiad ar y ddarpariaeth sesiynau hyfforddiant o bell.

Rhoddyd trosolwg o'r ddarpariaeth, gan amlygu llwyddiannau, heriau a datblygiadau sydd wedi bod gan y gwasanaeth o ganlyniad i gyfyngiadau Covid-

19. Nodwyd bod y ddarpariaeth yn cynnwys pecynnau adnoddau, darpariaeth o fideos hyfforddiant a hyfforddi unigol.

Nodwyd bod y diwylliant o ddarparu hyfforddiant wedi newid cryn dipyn dros y misoedd diweddaraf a bod yr hen ddulliau yn amherthnasol erbyn hyn. Dywedwyd bod mwy o aelodau wedi ymgymryd â sesiynau hyfforddiant gan eu bod yn digwydd yn rhithiol, ac yn ogystal bod mwy yn cyfrannu yn ystod y sesiynau.

Gofynnwyd i'r aelodau ar y pwyllgor ystyried cynnwys y pecyn hyfforddiant newydd a rhoi adborth ar y dull o gynig hyfforddiant yn rhithiol.

Cododd y sylwadau penodol isod o'r drafodaeth:

- Dywedwyd bod mwy o gyfle i gymryd rhan wedi bod ers dyfodiad hyfforddiant rhithiol. Ategwyd ei bod yn syniad da i gynnal y sesiynau yn rhithiol gan ei bod yn fwy hwylus i fynychu heb fod gorfod teithio iddynt. Nodwyd y dylid ystyried cynnal rhai sesiynau gyda'r nos.
- Nodwyd bod mwy o aelodau i weld yn mynychu'r sesiynau rhithiol o gymharu ag rhai sydd angen teithio iddynt.
- Mynegwyd sylwadau ar y rhaglen newydd gan nodi ei bod yn ddiddorol ac yn cynnig hyblygrwydd.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad.

10. AMRYWIAETH MEWN DEMOCRATIAETH

Rhoddodd y Rheolwr Gwasanaethau Democratiaeth ac Iaith amlinelliad o'r camau a'r datblygiadau sydd wedi digwydd hyd yn hyn ac sydd ar y gweill er mwyn hybu amrywiaeth mewn democratiaeth.

Nodwyd bod y pwyllgor heddiw wedi cyfeirio at sawl agwedd oedd yn berthnasol er mwyn hybu amrywiaeth, er enghraifft wrth drafod ad-daliadau gofal a chyfarfodydd rhithiol.

Cyfeiriwyd at un o'r meysydd targed sef hyrwyddo democratiaeth ymysg ieuenctid drwy sefydlu prosiect i annog pobl ifanc 16 i 17 oed i gofrestru i bleidleisio. Ategwyd at hyn gan nodi bod y cyfnod presennol wedi amlygu bod wir angen amrywiaeth fel bod aelodau yn medru ymateb i wahanol amgylchiadau sy'n codi o fewn y gymuned.

Dywedwyd bod angen bwrw ymlaen gyda'u hymgais i ddenu mwy o ferched, pobl ifanc a phobl anabl i gymryd rhan mewn etholiadau ac i sefyll mewn etholiadau. Ar y nodyn yma, gofynnwyd am ganiatâd y pwyllgor i gychwyn paratodau ar gyfer etholiadau Llywodraeth Leol 2022 ac am gefnogaeth i

gyfeiriad y rhaglen waith.

Cododd y sylwadau penodol isod o'r drafodaeth:

- Rhannwyd nifer o ddulliau o sut i gyfathrebu a hyrwyddo cyfranogiad ymysg y grwpiau targed.
- Mynegwyd bod y newid deddfwriaethol hefyd yn caniatáu dinasyddion o wledydd eraill i bleidleisio mewn etholiadau.
- Dywed fod posibilrwydd edrych ar sut mae Llywodraeth Cymru yn ymdrin â'r her o hyrwyddo'r etholiad yn etholiadau Senedd Cymru yn 2021. Yn dilyn hynny, gall y Cyngor fabwysiadu'r un dulliau ar gyfer etholiadau Llywodraeth Leol.
- Cynigwyd bod angen amlygu ei fod yn bosib gwneud swydd cynghorydd ac ymgymryd â dyletswyddau teuluol neu barhau i weithio mewn swydd ar yr un pryd.

PENDERFYNIAD:

Derbyn yr adroddiad a chefnogi cyfeiriad y rhaglen waith.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30 a daeth i ben am 12:10.

CADEIRYDD